

УДК 376.016-056.263-056.313

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ І МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ ДЛЯ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ ЩОДО ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ТА ПІДВИЩЕННЯ РОЗУМІННЯ ЗНАЧЕНЬ СЛІВ УЧНЯМИ З КОМБІНОВАНИМИ ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ Й ІНТЕЛЕКТУ (НА ДОПОМОГУ ПРАКТИКАМ)

Оксана МИХАЙЛЕНКО, КЗО «Багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр «Зоряний»
Дніпропетровської обласної ради, м. Дніпро, Україна; ksyuffff@gmail.com

Статтю присвячено теоретичному аналізу особливостей сприймання малих літературних форм учнями з порушеннями слуху та прийомам підвищення рівня розуміння значень слів дітьми з комбінованими порушеннями психофізичного розвитку.

Метою статті є ознайомлення і способи використання онлайн-ресурсів, мобільних додатків з вивчення української мови для поповнення словникового запасу, розвитку мовлення, і як результат – покращення розуміння прочитаного учнями з порушеннями слуху й інтелекту. На основі аналізу психолінгвістичної, філологічної, сурдопедагогічної методичної літератури ми дійшли висновку про те, що учні з порушенням слуху та інтелекту без спеціально організованого навчання мають малий словниковий запас, не розуміють переносне значення слів, потребують нових методів і прийомів навчання щодо підвищення рівня сприймання прочитаного. Аналіз літератури доводить, що нині в сурдопедагогічній практиці в навчанні дітей із комплексними порушеннями розвитку мало уваги приділяється використанню мобільних додатків та онлайн-ресурсів з корекційною метою, натомість діти, без контролю дорослих, грають в ігри, що збуджують психіку дитини і не мають інтелектуального навантаження.

Зазначено, що сучасні телефонні додатки для вивчення мов в ігровій формі сприяють корекції і розвитку дітей з порушеннями психофізичного розвитку, виводять процес навчання на новий рівень, візуалізують інформацію та полегшують її засвоєння учнями з порушеннями слуху й інтелекту.

У статті наведено прийоми роботи з мобільними додатками та онлайн-ресурсами, що допомагають поповнити словниковий запас учнів зі складними порушеннями розвитку і покращують розуміння текстів нечуючими учнями з порушеннями інтелекту. Особливо корисними мультимедійні технології є в умовах дистанційного навчання. У статті надано практичні рекомендації з використання додатків із досвіду роботи вчителя-сурдопедагога з молодшими школярами та учнями середніх класів.

© Михайленко О., 2022

Ключові слова: діти з порушеннями слуху та інтелекту, словниковий запас, розвиток мовлення, мобільні додатки, онлайн-ресурси.

Oksana Mykhailenko, KZO “Multidisciplinary training and rehabilitation center» Star “DOR», Dnipro, Ukraine.

Using online recourses mobile and gadgets in the correctional work to increase vocabulary and understanding of the students with combined hearing and intellectual disabilities

The article is devoted to the theoretical analysis of the peculiarities of perception of small literary forms of students with hearing disorders and techniques for raising the level of understanding of the values of words by children with combined violations of psychophysical development.

The purpose of the article is to familiarize the use of online resources and mobile information on the study of the Ukrainian language to replenish vocabulary, broadcasting, and as a result - improving the understanding of hearing and intelligence disorders read.

On the basis of the analysis of psycholinguistic, philological, surdopedagogical methodological literature, we concluded that students with hearing impairment and intelligence without specially organized training have a small vocabulary, do not understand the portable meaning of words, require new methods and techniques for learning to increase the level of perception of the read. The analysis of literature proves that today in the special pedagogical practice of teaching children with comprehensive development violations has been paid to the use of mobile applications and online resources with correctional purposes, instead of children, without adult control, playing games that excite the child's psyche and do not have an intellectual load.

The article discusses the features and increases the understanding of the meanings of words by students with hearing and intellectual disabilities, the use of online resources and mobile applications for learning the Ukrainian language to replenish vocabulary and speech development. The author of the article notes that modern telephone applications for learning languages in the form of games contribute to the correction and development of children with mental and physical disabilities, bring the learning process to a new level, visualize formation and facilitate its assimilation by students with hearing and intelligence. Multimedia technologies are especially useful in distance learning.

The article provides practical recommendations for the use of applications: from the experience of a deaf teacher with junior school and students middle school students.

Keywords: comprehension, vocabulary, speech development, children with hearing and intelligence impairments, mobile applications for language learning, mobile applications.

Актуальність дослідження. Сприймання і розуміння усного мовлення глухими визначається складною інтелектуальною діяльністю, адже дитина з порушеннями слуху витрачає значно більше інтелектуальних зусиль порівняно з чуючою. Глухі діти потребують спеціальної практичної підготовки до розуміння мовленевих явищ, автоматизації їх використання під час сприймання, розпізнавання і встановлення змісту усного мовлення [4].

Цифрові технології, ігри під час взаємодії з гаджетами мають значний вплив на розвиток сучасного покоління дітей, швидко відбираючи в нас сучасних учнів, як читачів. Як нам використати можливості цифрових технологій для навчання, виховання, розвитку мовлення і корекції учнів з порушеннями слуху та інтелекту?

Учні з порушеннями слуху та інтелекту зрідка самостійно починають цікавитися читанням дитячої літератури без спеціально організованих занять, що пояснюється значно звуженим, порівняно з чуочими однолітками, словниковим запасом, незрозумінням значної частини слів, особливо переносного значення, абстрактних понять, а ілюстрації в сучасних книжках хоч і яскраві, проте часто відірвані від реального зображення предмета, що ще більше ускладнює процес сприймання текстів учнями з порушеннями слуху. Ще складніше взаємодіяти з книжкою тим дітям, які мають комбіновані порушення слуху та інтелекту.

У нагоді нам, батькам і вчителям, особливо в умовах дистанційного навчання, можуть стати мобільні додатки для вивчення української мови. Проте в педагогічній науці спостерігається недооцінка позитивного впливу телефонних додатків для розвитку мовлення і корекційного впливу на учнів з особливими освітніми потребами, що пов'язано з недостатньою розробленістю в теоретичному плані поняття «мультимедія», непоінформованістю суспільства щодо використання цифрових технологій індивідуально учнем під контролем дорослого, що може коректно скеровувати взаємодію дітей з гаджетами в необхідному корекційно-розвивальному напрямі. Саме тому в статті ми наводимо мобільні додатки, які доцільно використовувати в роботі з учнями з порушеннями психофізичного розвитку, і надаємо відповідні практичні рекомендації.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Якість літературного навчання учнів із порушеннями слуху залежить від їх уміння сприймати складний світ думок і почуттів, що вміщений у художньому творі. Велике значення в цьому плані мають роботи Л. Жабицької, К. Коровіна, О. Красильникової, О. Круглик, Е. Пуцина, Л. Малини, М. Шеремет.

К. Луцько було відмічено, що навіть при достатньо високій зацікавленості учнів літературою, мотиви читання в них недостатньо розвинені [4]. Вона доводить, що сприймання усного мовлення – це особливий інтелектуальний психічний процес, до якого треба ґрунтовно готувати глуху дитину, вдаючись до спеціальних вправ і тренінгів, що допомагають активізувати сприймання, пам'ять, мислення. Наслідки такої діяльності будуть плідними для розуміння писемного мовлення і розвитку особистості загалом.

Словникова робота на уроках мови і літератури є системою навчальних дій, спрямованих на збагачення словникового запасу й розвиток мови і мовлення учнів, що мають порушення слуху. Вивченню цього питання в широкому плані присвятив свої дослідження ряд учених-сурдопедагогів: О. Горбунова, 1972, 2002; А. Зікеєв, 2000; С. Зиков, 1977; Т. Зикова, 1988, 2002; М. Нікітіна, 1978, 1991, 1998).

Питаннями розкриття особливостей розуміння учнями з порушеннями слуху літературного твору займалися багато науковців (О. Красильникова, 2006, 2009; О. Круглик, 2007, 2009, 2010; Л. Малина, 2010; М. Нікітіна, 1989, 1996, 2009; Е. Пуцин, 1994, 2002). Значно менша кількість науковців досліджували розуміння змісту літературного твору учнями з комплексними порушеннями психо-

фізичного розвитку (Т. Артем'єва, 2017; Н. Засенко, 1964, 2002; Є. Кричевець, 2009; Л. Михайловська, 2007; М. Ніканорова, 2013).

Питаннями застосування мультимедій у школі для дітей з порушеннями слуху займалися ряд дослідників (М. Морозов, 1999; І. Роберт, 2010; В. Шевченко, 2017; О. Шликова, І. Вернер, 1996; D. Willows, Н. Houghton, 2016), які підкреслювали, що використовувана інформація може бути текстовою, графічною, звуковою, анімаційною та відеоінформацією [8].

Метою статті є ознайомлення з безкоштовними мобільними додатками, що надані Національною платформою з вивчення української мови Міністерства культури та інформаційної політики України [6], надання практичних рекомендацій щодо застосування зазначених додатків для розвитку мовлення, корекції вимови і поповнення словникового запасу учнів з порушеннями слуху та інтелекту.

Методи дослідження. *Теоретичні:* системний аналіз психолого-педагогічної, сурдопедагогічної, лінгвістичної літератури з проблеми дослідження; вивчення документальних джерел; *емпіричні:* психолого-педагогічний експеримент; узагальнення практичного досвіду з роботи сурдопедагога і вчителя молодших класів; спостереження за навчальним процесом учнів з комплексними порушеннями психофізичного розвитку.

Результати дослідження. На основі аналізу методичної літератури ми дійшли висновку, що учні з порушеннями слуху мають значно бідніший словниковий запас порівняно з чуючими, особливості розуміння значень слів і без спеціально створеного навчання та додаткових роз'яснень не розуміють значень метафор і переносних значень слів, що ускладнює можливість спілкування як з однолітками, так і з дорослими. Ще складніше сприймати прочитані тексти учням з комплексними порушеннями слуху й інтелекту.

Розглянемо прийоми, за допомогою яких ми зможемо розвивати мовлення, поповнювати словниковий запас і разом із тим підвищувати рівень розуміння учнями з порушеннями слуху й інтелекту прочитаних текстів. Усі додатки можна використовувати не лише індивідуально, а й забезпечити фронтальне навчання. Так, працюючи над мультимедійними проектами, з одного боку, учні отримують досвід використання сучасних технічних засобів, з іншого – набувають навичок індивідуальної і колективної роботи [8].

Посилання на мобільні додатки можна знайти на сайті Національної платформи з вивчення української мови Міністерства культури та інформаційної політики України [6] або завантажити на телефон у додатку Play Маркет від Google Play. Далі наводимо опис 5 додатків, які ми використовуємо в процесі роботи з дітьми з порушеннями слуху та інтелекту для покращення засвоєння ними навчального матеріалу.

1. *Учимо і граємо. Українська мова – Словник та ігри* [3]. Мобільний додаток чудово підійде для закріплення з дітьми з особливими освітніми потребами вивченого на уроках матеріалу, поповнення словникового запасу учнів, розвитку слухового сприймання і зв'язного мовлення. Він складається з таких розділів: «Учимо слова», «Відгадуємо слово», «Відгадуємо картинку», «Орфографія та статистика» (див. *рис. 1*).

Рис. 1. Учимо та граємо

Перший розділ «Учимо слова» поділяється на підрозділи: алфавіт, слова, дієслова, словник і самоконтроль. Для першого класу чудово підійде використання першого пункту: «Алфавіт». Усі букви озвучено, тому діти можуть як побачити, так і прослухати звуки, що є важливим не тільки для розвитку слухового сприймання учнів з порушеннями слуху і зору, а й для підготовки до читання чи закріплення вивченої букви на уроці. Пункт «Слова» (див. рис. 2) поділений на теми, що може використовуватися для закріплення лексичних тем удома, на уроках, як один із видів роботи.

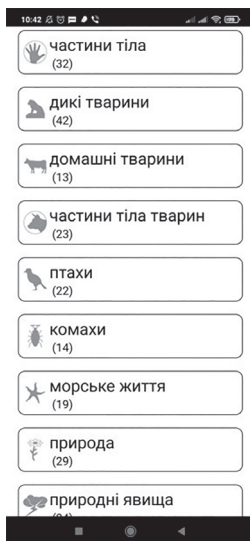

Рис. 2. Лексичні теми в розділі «Слова»

Наприклад, у темі «Частини тіла» всі частини тіла озвучено і підписано, що відповідає методиці роботи з дітьми з порушеннями слуху та інтелекту, може використовуватися для навчання дітей з аутичним спектром (варіанти дидактичних ігор: «Назви одним словом», «Повтори», «Що це?»). Ігри для розвитку слухового сприймання особливо стануть у нагоді для реабілітації дітей із кохлеарними імплантами «З якого боку звук?», «Повтори на слух», «Що це?», «Підбери картинку», «Ти чуєш звук?».

Наступний розділ «Відгадуємо слово» (див. *рис. 3*) можна використовувати в роботі з учнями початкової ланки з порушеннями психофізичного розвитку для закріплення і повторення або перевірки вивченого матеріалу. Гра дуже цікава і динамічна. Із трьох слів потрібно вибрати одне до поданого зображення. Якщо дитина вгадує правильно, то слово озвучується, у випадку помилки звучить інший звуковий сигнал, що буде корисним для розвитку слухового сприймання й уточнення словника дитини.

Рис. 3. Гра «Відгадуємо слово»

2. *Безкоштовний додаток «Р.І.Д.»* [7] створено для поглиблення знань з української мови, культури та історії. Він чудово підійде для вивчення маловживаних слів української мови, а потім закріплення знань про історичні постаті і події (див. *рис.4*). Може використовуватися в середніх і старших класах для дітей з порушеннями слуху та мовлення. Щоденно можна з цікавістю ознайомлюватись з колоритними словами української мови, вивчати по три слова, за що вручається винагорода (піщинки), яку згодом можна обміняти на цікаву інформацію.

Рис. 4. Безкоштовний додаток «P.I.D.»

3. *Вивчайте українську мову* [2]. Це хороший додаток для вивчення української мови разом з учнями з особливими освітніми потребами, що допомагає весело вивчати українську мову в ігровій формі і складається з таких розділів: абетка, слова, речення. При цьому є можливість розвитку слухового сприймання, адже всі слова озвучено, перевірки орфографії. Розділ «Слова» репрезентовано відповідно до лексичних тем, кількість яких достатня, причому подані лексеми як у прямому, так і в переносному значенні (див. рис. 5).

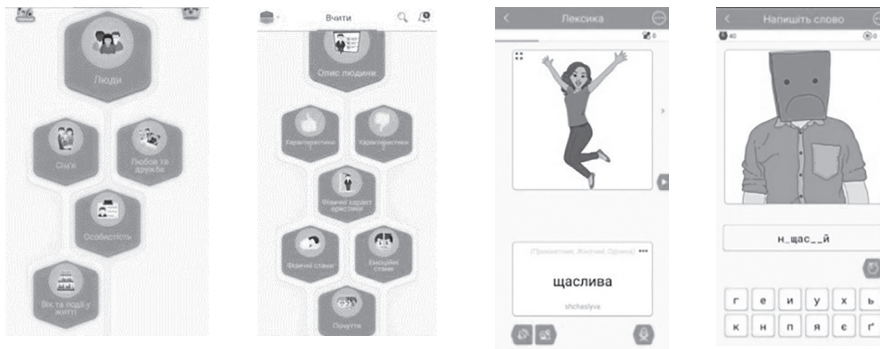

Рис. 5. *Вивчайте українську мову*

Наступним розділом цього мобільного додатку є «Речення», за допомогою чого можна розвивати фразовий словник учня, розігрувати діалоги, учити репліки, поповнювати пасивний словник дитини, розвивати слухове сприймання, учити засвоювати мовленнєві конструкції в ігровій формі. Дуже корисни-

ми для вивчення з дітьми є засвоєння базового словника з теми «Надзвичайні ситуації», закріплення шляхом складання відповідних фраз. Додаток можна застосовувати на уроках «Я досліджую світ», під час дистанційного навчання для закріплення пройденого матеріалу, а також як мовні ігри для урізноманітнення видів роботи на уроці, під час індивідуальних занять тощо.

4. *Мова. ДНК Нації* [5] – цікавий і корисний застосунок, що підійде для використання як дітьми, так і дорослими. Головний герой – Лепетун навчатиме правил орфографії, орфоєпії, збагатить словник новими фразеологізмами, синонімами, паронімами, відкоригує суржик і допоможе закріпити весь пройдений матеріал. Додаток дуже подобається дітям, адже в ньому є безліч ілюстрацій зі стислими правилами й цікаві вправи, розвиває почуття гумору учнів (див. *рис. 6*).

Рис. 6. Приклад ілюстрацій у додатку «Мова. ДНК Нації»

5. *Онлайн-ресурс «Тренажер з правопису української мови»* [7]. Тренажер з правопису української мови поєднує теоретичні положення й практичні завдання, що сприяє засвоєнню граматики української мови і вдосконаленню правописних навичок. На головній сторінці онлайн-ресурсу наведено правила користування. Навчальні матеріали додатково містять різноманітну пізнавальну інформацію, завдання, відповіді й інтерактивні тести онлайн. Тренажер підходить для застосування як учнями молодших-старших класів, так і дорослих. За допомогою тренажера можна перевірити свої знання, вивчати правила, удосконалити навички спілкування, підвищувати свій освітній рівень. Для того, щоб учні з порушеннями слуху й інтелекту могли користуватися цим ресурсом, потрібна попередня підготовка. Дітей з особливими освітніми потребами необхідно вчити взаємодіяти з цим додатком, поступово пояснюючи правила користування. У процесі ж навчання вони опановують правила української мови і літератури, ознайомлюються з цитатами із праць відомих українських письменників, що значно покращує сприймання творів різних жанрів і підвищує рівень розуміння переносних значень слів, розвиває пам'ять, збагачує мовлення учнів.

Існує достатня кількість мобільних додатків, в основу яких покладено використання карток Домана, за допомогою яких також можна розвивати мовлення учнів, коригувати їх знання про оточуюче середовище і поповнювати словниковий запас школярів із порушеннями мовлення, слуху, інтелекту та комбінованими порушеннями психофізичного розвитку.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сучасні діти з порушеннями слуху й інтелекту проводять досить багато часу взаємодіючи з гаджетами, тому одним із головних завдань для дорослих є озброєння їх знаннями про ті мобільні додатки, використовуючи які можна весело гратися, розвиватися, засвоювати нове і закріплювати вивчене, а також розвивати мовлення і слухове сприймання. Як варіант, для розвитку мовлення і поповнення словникового запасу учнів з порушеннями слуху й інтелекту ігри можна замінити мобільними додатками для вивчення рідної мови, наданих Національною платформою з вивчення української мови від Міністерства культури та інформаційної політики України і вдало використовувати їх з корекційною метою. Перераховані онлайн-ресурси і мобільні додатки сприяють розвитку в учнів здатності планування, працездатності, рефлексії, самооцінки, абстрактного і наочно-образного мислення, формування теоретичних і фактичних знань, технічних навичок володіння технологією мультимедія та знаннями у сфері медіапродукції.

Правильно організована щоденна робота над сприйманням та інтерпретацією переносного значення програмових творів здатна розвивати критичне мислення і підвищити не лише рівень розуміння учнями малих літературних форм, що вивчаються на уроках української літератури, а й значно покращити спілкування з дорослими й однолітками, що є першочерговим завданням для соціалізації учнів з особливими освітніми потребами. Розуміння значень слів можливе лише за умов сформованого словникового запасу учнів з порушеннями слуху. Саме це є вкрай актуальним нині і потребує відповідного науково-методичного доробку. Означений спектр нерозв'язаних питань складатиме коло наших подальших наукових розвідок найближчим часом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безкоштовний додаток Р.І.Д. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://rid.ck.ua>.
2. Вивчайте українську мову [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.funeasylearn.ukrainian>.
3. Вчимо і граємо. Українська мова – Словник та ігри [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://play.google.com/store/apps/details?id=free.langame_ua.rivex.
4. Луцько К. В. (1997). Інтелектуальна підготовка глухої дитини до сприймання та розуміння усного мовлення. Дефектологія. № 3. С. 23 – 28.
5. Мова. ДНК Нації. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ukr-mova.in.ua>.
6. Національна платформа з вивчення української мови Міністерства культури та інформаційної політики України. – Режим доступу: <https://speakukraine.net/?fbclid=IwAR0CvcCkV1rV4-Zdebmgr0IUEQ5oE-b-MbBdkOaGWkOPz1pX5nveIKQKIMI#project>
7. Тренажер з правопису української мови [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://webpen.com.ua>.
8. Шевченко В. М. (2019). Мультимедійні технічні засоби навчання дітей з порушеннями слуху в сучасній школі [Електронний ресурс]. Актуальні питання корекційної освіти (педа-

гогічні науки). Збірник наукових праць. Вип. № 99. – Режим доступу до ресурсу: <http://aqce.com.ua/vipusk-n9-2017/shevchenko-vm-multimedijni-tehnichni-zasobi-navchannja.html>.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Bezkoshtovnyi dodatok R.I.D. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <http://rid.ck.ua>.
2. Vyvchaite ukrainsku movu [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.funeasylearn.ukrainian>.
3. Vchymo i hraiemo. Ukrainska mova - Slovnyk ta ihry [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: https://play.google.com/store/apps/details?id=free.langame_ua.rivex.
4. *Lutsko, K. V.* (1997). Intelktualna pidhotovka hlukhoi dytyny do sprymannia ta rozuminnia usnogo movlennia. *Defektolohiia*. № 3. P. 23 – 28.
5. Mova. DNK Natsii. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <https://ukr-mova.in.ua>.
6. Natsionalna platforma z vyvchennia ukrainskoi movy Ministerstva kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy. – Rezhym dostupu: <https://speakukraine.net/?fbclid=IwAR0CvcCkV1rV4-Zdebmgr0IUEQ5oE-b-MbBdkOaGWkOPz1pX5nveIKQKIMI#project>
7. Trenazher z pravapysu ukrainskoi movy [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <https://webpen.com.ua>.
8. *Shevchenko, V. M.* (2017). Multymediini tekhnichni zasoby navchannia ditei z porusheniamy slukhu v suchasni shkoli [Elektronnyi resurs]. Aktualni pytannia korektsiinoi osvity (pedagogichni nauky). Zbirnyk naukovykh prats. Vyp. № 99. Rezhym dostupu do resursu: <http://aqce.com.ua/vipusk-n9-2017/shevchenko-vm-multimedijni-tehnichni-zasobi-navchannja.html>.